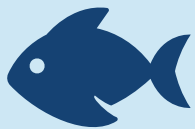

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Voedsel uit zee en grote wateren

Visie voor voedselwinning
op weg naar 2050

Colofon

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
Directoraat-generaal Natuur & Visserij
Maart 2024

Meer weten? Neem contact op met Programma Transitie Visserij
via programmatransitievisserij@minlnv.nl

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 6
2. Welke wateren	p. 8
3. Twee uitgangspunten	p. 10
4. Drie prioriteiten	p. 12
5. Van visie naar uitvoering	p. 26

Voorwoord

Gedurende mijn ministerschap heb ik veel vissers gesproken. Ik vond dat plezierige en interessante gesprekken.

Ik ben onder de indruk van het vakmanschap dat de vissers met trots en passie uitvoeren. Maar ook hoorde ik hoe sommige ondernemers moedeloos werden van alle over elkaar heen buitende ontwikkelingen waar zij zelf geen invloed op hadden. Ik begrijp dat heel goed. Een aantal vissers heeft gebruik gemaakt van de saneringsregeling met grote impact voor henzelf, hun families en de gemeenschappen om hen heen. Ik wens hen een mooie nieuwe toekomst toe en richt mij in de visie ook op de keten en gemeenschappen, die zich moeten aanpassen aan een veranderende aanvoersector.

Maar gelukkig ontmoette ik ook veel visserij ondernemers die hun bedrijf voort willen zetten. Zij vragen om perspectief en willen weten of er voor hen nog een toekomst is op zee. Tegen hen wil ik zeggen: ja, ik geloof in een toekomst voor de visserij. Vissers horen bij Nederland en ook in de toekomst willen we vis uit onze eigen wateren kunnen blijven eten. Met deze visie wil ik laten zien dat voedsel uit zee belangrijk is en dat we die voedselvoorziening moeten borgen. Ik geef daarbij aan hoe we daaraan willen werken als overheid. Maar het is ook een oproep aan de ondernemers in de visserij. De sector heeft altijd meebewogen met de ontwikkelingen. Ook nu is dat nodig: de visserij is een stuk kleiner geworden en samenwerking is harder nodig dan ooit. Samenwerking om te innoveren en verder te verduurzamen – want er zijn nog grote stappen nodig - maar ook om nieuwe kansen te benutten in de samenwerking met andere stakeholders op een steeds drukkere Noordzee.

Deze visie is een voedselvisie en geen visserijvisie. Daarmee wil ik het maatschappelijk belang van voedselwinning op zee benadrukken. Voedsel uit zee en grote wateren verdient een eigen plek in het voedselbeleid. Maar ook wil ik daarmee laten zien dat ik niet alleen een toekomst zie voor vissers maar ook voor kwekers van zeewier of schelpdieren. En hoewel de focus in deze visie ligt op de Noordzee – waar de uitdagingen het grootst zijn – zie ik een toekomst voor voedselwinning door vissers en kwekers in al onze wateren. Deze voedselvisie biedt ook hier de kaders voor.

De visie richt zich op de lange termijn. Het vormt een basis voor de uitwerking in een concrete uitvoeringsagenda. Het is aan mijn opvolger om hier samen met de vissers, nieuwe ondernemers en andere betrokkenen invulling aan te geven. Ik wens allen daarbij veel succes.

Piet Adema

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Inleiding

Het is nodig dat de Nederlandse voedselwinning en consumptie verder verduurzaamt en daar kan voedsel uit zee een bijdrage aan leveren. Voedsel uit zee past in een gezond dieet. Bovendien heeft voedsel uit zee een relatief lage CO₂-uitstoot. Maar de voedselwinning op zee staat onder druk. Dit komt door verschillende ontwikkelingen zoals hoge brandstofkosten en Brexit. Maar ook windparken nemen steeds meer ruimte in en is er ruimte nodig om de natuur te laten herstellen. Want niet alleen de natuur op land maar ook de natuur op zee verkeert nog niet in een goede toestand.

Het afgelopen jaar is de totale omvang van de visserij op platvis aanzienlijk afgenomen. 51 kotters hebben gebruik gemaakt van de saneringsregeling die na de Brexit is opengesteld. Dat is ongeveer een derde deel van het totaal aantal Nederlandse boomkorvaartuigen. De vissers die door willen gaan met hun bedrijf en hun gemeenschap zitten met vragen over de toekomst.

Willen we ruimte voor voedselwinning, de natuur beschermen, genieten van voedsel uit zee en werken aan een toekomst van de mensen die daarvoor zorgen, dan hebben we een beeld nodig van hoe die toekomst er uit zal zien. Niet alleen voor de bestaande visserij ondernemers, maar ook voor nieuwe ondernemers die voedsel willen gaan kweken op zee. Dat toekomstbeeld werken we uit in dit document. Ook geven we aan wat de ondernemers en ons als overheid te doen staat om het dichterbij te brengen.

We vragen inzet van visserijbedrijven om zich aan te passen aan de veranderende omstandigheden en hun verantwoordelijkheid te nemen in de verdere verduurzaming van hun bedrijf. Ook van nieuwe voedselproducenten vragen we hun bedrijfsvoering op een duurzame manier vorm te geven. Zo kunnen zij voedsel produceren binnen de ecologische grenzen die het ecosysteem stelt en de kansen benutten om een rendabele bedrijfsvoering te realiseren. Als overheid kijken we hoe we deze transitie kunnen ondersteunen.

De visie is tot stand gekomen in overleg met de visserij- en aquacultuursector, andere stakeholders, en het Noordzeeoverleg. De visie sluit aan op de doelstellingen van het Noordzeeakkoord: het komen tot een balans tussen de drie grote transities op de Noordzee: de energie-, natuur- en voedseltransitie. Het is ook een vervolg op het Noordzeeakkoord en de daaraan gekoppelde Kottervisie, gericht op een kleinere, meer duurzame en flexibele vloot. Als gevolg van de sanering is de vloot aanmerkelijk kleiner geworden. Het inzetten op een meer duurzame en flexibele vloot blijft echter onverminderd noodzakelijk. In de visie benoemen we de benodigde inzet voor de lange termijn, richting 2050.

We zien een toekomst voor ons met een robuuste visserij- en aquacultuursector, die een regionaal, gezond en duurzaam product levert dat gewaardeerd wordt door de consument. De sector verdient een goede boterham binnen de ecologische draagkracht van de zee en is Europese koploper als het gaat om duurzaam ondernemerschap op een multifunctionele zee. Ook zien we ondernemers die wendbaar zijn, en zich bijtijds aanpassen en innovaties benutten om een gezond ondernemerschap te behouden. Met alle betrokkenen willen we komende jaren deze toekomst stap voor stap dichterbij brengen.

Centraal in deze visie staan twee uitgangspunten, die u vindt op p. 10 en 11:

➊ **Uitgangspunt 1 – voedsel uit zee is belangrijk**

➋ **Uitgangspunt 2 – voedsel uit zee winnen we binnen de draagkracht van het ecosysteem**

Vanuit die twee uitgangspunten komen we bij drie prioriteiten, met uitwerking op p. 15, p. 19 en p. 23:

➌ **Prioriteit 1:** ruimte voor voedselwinning op zee

➍ **Prioriteit 2:** vernieuwend ondernemerschap

➎ **Prioriteit 3:** met onze Europese partners naar een duurzame voedselwinning op zee

Welke wateren?

Nederlandse ondernemers winnen voedsel in veel verschillende wateren. In zoete en zoute wateren, zowel dicht bij huis als verder weg. De uitdagingen voor voedselwinning op de verschillende wateren zijn enerzijds deels vergelijkbaar, maar anderzijds ook uniek voor de verschillende wateren die er zijn.

Voor de garnalenvisserij in de kustzone en op de Waddenzee is een toekomstperspectief in de maak. Voor het IJsselmeer loopt het actieprogramma Verduurzaming IJsselmeervisserij. En voor de schelpdierkweek is er recent nieuw beleid vastgesteld. Het Noordzeeakkoord en de Kottervisie zijn vrij recent opgesteld, maar sindsdien is de druk op de voedselwinning op de Noordzee verder toegenomen. Daarom is er met name voor de Noordzee nu behoefte aan een toekomstvisie voor de lange termijn.

De grote zeevisserij (pelagische sector) is de grootste producent van voedsel uit zee, maar deze staat vooralsnog minder onder druk van windparken en natuurgebieden op de Noordzee. Deze sector bestaat uit enkele grote bedrijven die voornamelijk vissen in buitenlandse wateren. In de Europese wateren en deels ook in de eigen Noordzee vissen deze bedrijven vooral op haring en makreel. Hiermee leveren zij een belangrijke bijdrage aan de mariene voedselwinning voor de Nederlandse en Europese markt.

Tot slot hebben we de wateren van Caribisch Nederland. Hier draait het vooral om voedselzekerheid van de lokale bevolking, en om professionalisering van de visserij.

De Noordzee met de kustzone en alle andere wateren delen één toekomst: het winnen van voedsel binnen de ecologische draagkracht van dat water. Ten aanzien van duurzame technieken en samenwerking zal de Noordzeevervisserij optrekken met de kust- en binnenvisserij. Het ruimtevraagstuk en de internationale regelgeving spelen ook in de andere wateren, maar zijn daar minder bepalend dan op de Noordzee en in de kustzone waar verkaveling van de ruimte zo prominent gaande is.

Gemiddelde aanvoer van Nederlandse ondernemers, per soort in Nederland 2019 - 2022

Vissoort	Volume mln kg	Segment
Haring	78.6	Grote zeevisserij
Blauwe wijting	66.0	Grote zeevisserij
Mosselen	31.9	Schelpdiercultuur
Horsmakreel	24.8	Grote zeevisserij
Makreel	24.6	Grote zeevisserij
Sardine	18.8	Grote zeevisserij
Schol	17.2	Grote zeevisserij
Schelpdieren*	16.8	Andere kleine zeevisserij
Garnalen	16.5	Kottervisserij
Overige vis	15.3	Grote zeevisserij
Tong	5.95	Kottervisserij
Paling	2.0	Aquacultuur op land
Schar	1.9	Kottervisserij

Vissoort	Volume mln kg	Segment
Rode poon	1.8	Kottervisserij
Tarbot	1.7	Kottervisserij
Mul	1.5	Kottervisserij
Claresse	1.5	Aquacultuur op land
Yellowtail	1.5	Aquacultuur op land
Inktvis	1.3	Kottervisserij
Langoustine	1.2	Kottervisserij
Makreel	1.2	Kottervisserij
Wijting	1.1	Kottervisserij
Bot	1.0	Kottervisserij
Meerval	0.9	Aquacultuur op land
Griet	0.71	Kottervisserij

Bron: Wageningen University & Research, 2023

Twee uitgangspunten

Als we het hebben over voedsel uit zee, dan gaan we uit van twee hoofdpunten:

Uitgangspunt 1

Voedsel uit zee is belangrijk

Duurzame voedselproductie en consumptie spelen een rol bij het beperken van klimaatverandering en herstel van de natuur. Voedsel uit zee levert hier een waardevolle bijdrage aan: het heeft een relatief kleine CO₂-voetafdruk ten opzichte van andere dierlijke eiwitten. Ook leveren mariene eiwitten een gezonde bijdrage aan een verantwoord eetpatroon (de Schijf van Vijf). Om in Europa minder afhankelijk te worden van andere landen, moeten we – waar het verantwoord kan – ons voedsel van dichtbij halen, en dus ook uit onze eigen wateren.

Duurzame voedselproductie en verduurzaming van de visserij zijn nationale belangen in het rijksbeleid (de Nationale Omgevingsvisie (NOVI)). Dat belang vraagt om meer aandacht in het voedselbeleid en in het ruimtelijke beleid.

Binnen het voedselbeleid is de eiwittransitie een belangrijk onderdeel. Deze richt zich op een verschuiving van de consumptie van dierlijke naar plantaardige eiwitten, omdat deze het milieu minder belasten. Hoewel er verschillen zijn in de duurzaamheid van mariene eiwitten, vormen vis, schaal- en schelpdieren uit onze eigen wateren een gezond en duurzaam alternatief voor de dierlijke eiwitten die op land geproduceerd worden. De zee biedt bovendien mogelijkheden als het gaat om een plantaardig dieet.

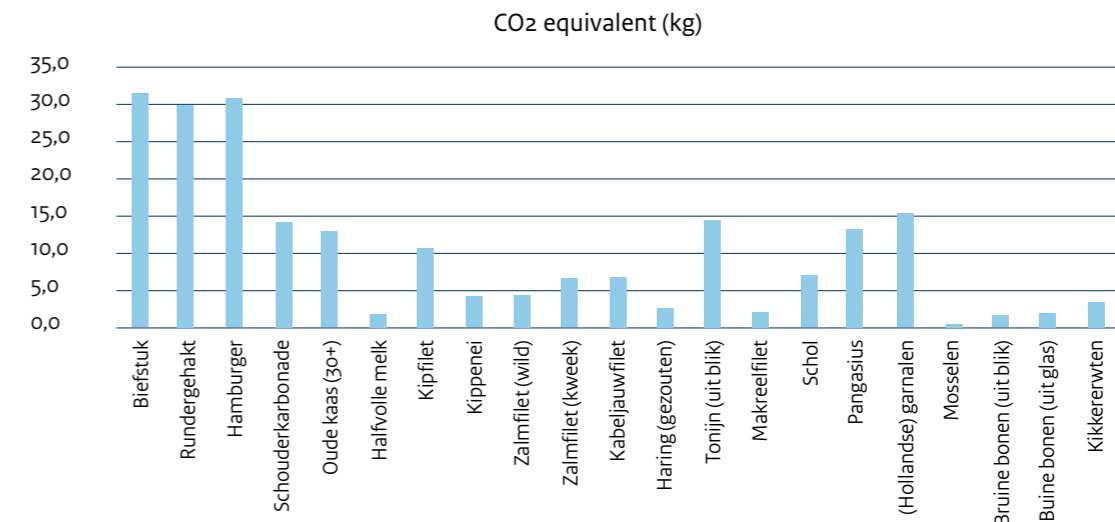
De voedselproductie op zee verdient daarom een nadrukkelijker plek in ons beleid, in de schappen en op ons bord. Om consumenten te helpen om gezonde en duurzame keuzes te maken, deelt het Voedingscentrum informatie over voeding en eetpatronen. Ook de keurmerkenwijzer van Milieu Centraal is daarvoor bedoeld, waarop bijvoorbeeld het MSC-keurmerk voor duurzame visserij is opgenomen als topkeurmerk. Recent onderzoek in opdracht van onder andere MSC laat zien dat consumenten in toenemende mate bewuste keuzes maken en het laatste jaar meer vis zijn gaan eten. Zij noemen gezondheid en duurzaamheid hierbij als redenen.

Als het gaat om meer aandacht voor voedsel uit zee in het voedselbeleid hebben we het niet alleen over de visserij en aquacultuur in onze eigen wateren. De pelagische visserij, die vooral buiten de Noordzee vist, verdient hierbij ook aandacht. Deze levert met haring en makreel immers de grootste hoeveelheden Nederlandse vangsten. Het grootste deel van deze vis wordt geëxporteerd naar landen buiten Europa, maar een aanzienlijk deel wordt geconsumeerd in Nederland en Europa. Haring en makreel scoren voor de CO₂ voetafdruk binnen de verschillende vissoorten zeer gunstig. Daarnaast veroorzaakt deze visserij geen bodemberoering en heeft weinig tot geen bijvangst.

We willen beter zicht krijgen op de voetafdruk van al ons voedsel en ook voedsel van land en zee onderling kunnen vergelijken. Dat gaan we in kaart brengen voor beleid en voor de consument. Daarbij gaat het niet alleen om CO₂ maar ook om impact op de natuur en land- en watergebruik.

Hoe we het belang van voedsel uit zee steviger gaan meenemen in het ruimtelijk beleid voor de Noordzee werken we uit in een prioriteit 1 voor de visserij en een prioriteit 2 voor (nieuwe) ondernemers in de aquacultuursector.

CO₂ voetafdruk van vlees, gevogelte, vis, schaal- en schelpdieren en plantaardige eiwitten.

Bron: RIVM, database milieubelasting voedingsmiddelen

Voor mosselen: Carbon Footprint of Scottish Suspended Mussels And Intertidal Oysters, Scottish Aquaculture and Research Forum.

Uitgangspunt 2

Voedsel uit zee oogsten we binnen de draagkracht van het ecosysteem

Zoals in de inleiding geschetst, moet Nederland verduurzamen om de natuur – de basis van ons bestaan – te beschermen en waar nodig te herstellen. Alle sectoren moeten hier hun steentje aan bijdragen. Voedselwinning op zee moet daarom gebeuren in balans met de natuur, of anders gezegd: binnen de draagkracht van het ecosysteem van onze wateren.

Voedsel uit zee heeft weliswaar een relatief kleine CO₂-voetafdruk, maar als het gaat om de impact van de voedselwinning op de natuur in de zee zijn we er nog niet. Daarbij is het goed om te benoemen dat we niet beginnen bij nul. Voor de meeste commerciële vissoorten zijn er quota vastgesteld om de visbestanden goed te beheren en overbevissing te voorkomen. Bovendien is voor verschillende visserijen een MSC-keurmerk afgegeven. De certificering van visserijen is een goede stap op weg naar verdere verduurzaming van die visserijen.

Om de visbestanden en het ecosysteem waar deze zich in bevinden te beschermen zijn veel regels en beleid vastgelegd in het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB). Maar er zijn ook Europese regels gericht op natuurbeheer- en herstel, zoals de Vogel- en Habitatrictlijnen, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie, en in de toekomst de Europese Natuurherstelverordening. De voedselproductie op de Noordzee moet hieraan voldoen. Een belangrijke opgave daarbij is het verder terugdringen van de impact op de natuur door de vermindering van bodemberoering, bijvangst en afval van de gebruikte netten. Ook vissenwelzijn is een onderwerp dat aandacht vraagt. Hoe minder impact op het ecosysteem, hoe beter natuur en visserij samengaan.

Drie prioriteiten

Met de twee uitgangspunten als basis, richten we ons in deze visie op drie prioriteiten:

Prioriteit 1: ruimte voor voedselwinning op zee

De visserij op zee heeft ruimte nodig. Naast de open ruimte op zee zijn ook windparken interessant voor de visserij en aquacultuur. Bij vraagstukken over welke activiteit hoeveel ruimte tot zijn beschikking heeft, zetten we ons in voor een gelijkwaardigere plek voor de duurzame winning van voedsel. Het bieden van duidelijkheid over de beschikbare ruimte voor visserij en hoe deze in de loop der tijd te benutten is hoort daarbij. [Meer op p. 15 »](#)

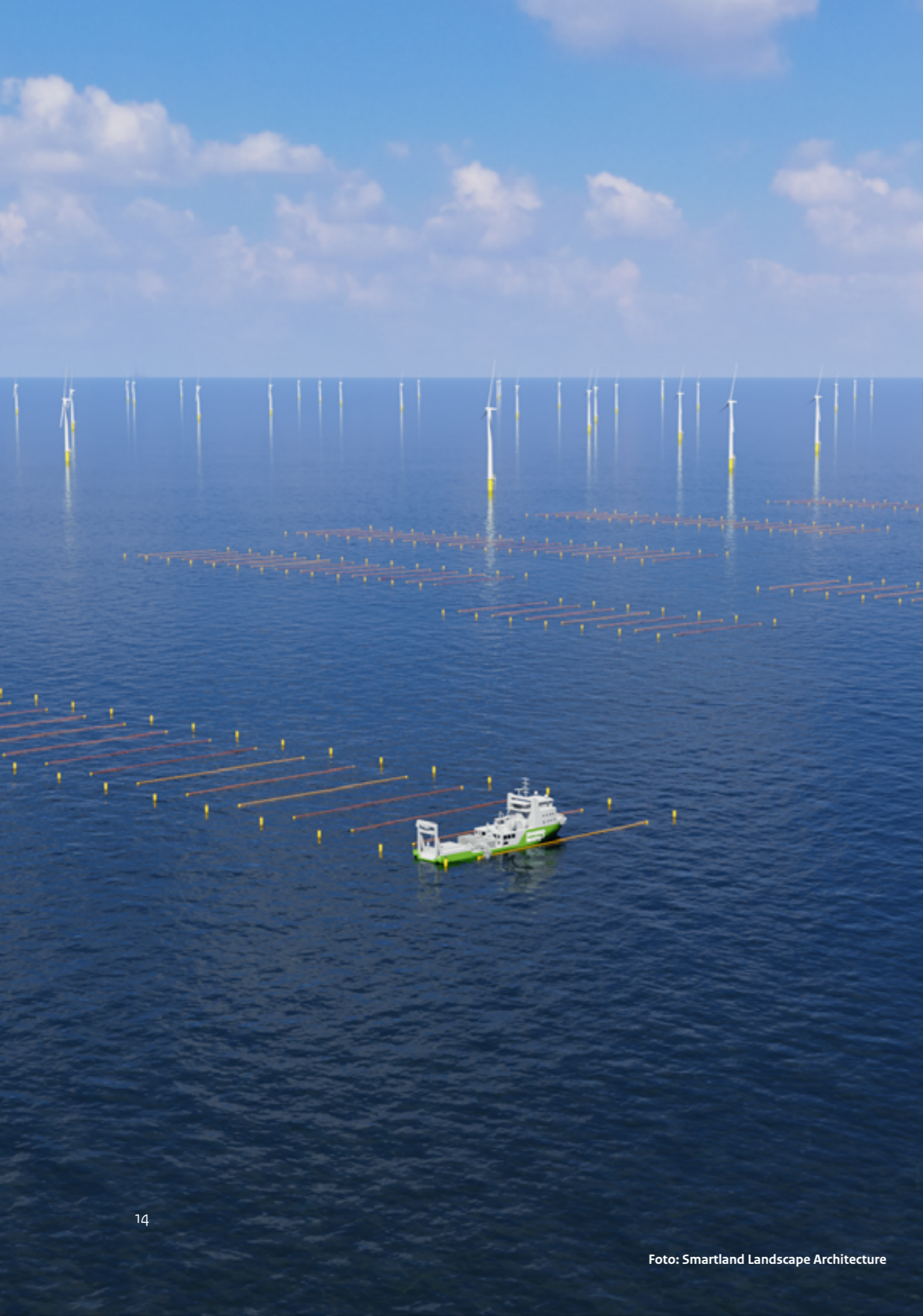
Prioriteit 2: vernieuwend ondernemerschap

Op dit moment zijn visserij-ondernemers vaak gespecialiseerd in één techniek en in het vissen op enkele soorten. De grote druk op de ruimte op zee en de gevolgen van klimaatverandering maken dat de visserijsector flexibeler moet worden in de soorten waarop zij vissen en in de vangsttechnieken. De voedselwinners van de toekomst kenmerken zich door het implementeren van innovaties en duurzame technieken. Zij tonen daarbij vernieuwend en wendbaar ondernemerschap en opereren in een robuuste keten en levendige vissersgemeenschappen. Zij werken onderling samen en durven elkaar aan te spreken wanneer dit nodig is. Als het gaat over aquacultuur (schelpdieren en zeewier) op zee, dan werken we aan kansen voor pioniers en kansen voor opschaling. [Meer op p. 19 »](#)

Prioriteit 3: Nederlandse inzet in Europa

Samen met onze buurlanden en de Europese Commissie willen we komen tot de borging van het belang van voedsel uit zee. Het is hierbij essentieel dat het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) van de Europese Unie wordt nageleefd. De overheid zal hierop handhaven. We zetten ons in voor een toekomstbestendig GVB. Ook gaan we voor samenwerking rond kennis, onderzoek en innovatie. [Meer op p. 23 »](#)

Prioriteit 1: ruimte voor voedselwinning op zee

Het wordt steeds drukker en krupper op de toch al volle Noordzee. Dat komt vooral door de realisatie van nieuwe windparken en ruimte voor natuurherstel, maar bijvoorbeeld ook door toegenomen scheepvaartbewegingen. Deze ontwikkelingen zorgen voor een toenemende verkaveling van de zee. Voor visserijondernemers betekent dit minder ruimte om in te werken en om “de vis achterna te gaan”. Klimaatverandering leidt ook nog eens tot een verschuiving in vissoorten in het ecosysteem van de Noordzee. Om te zorgen voor ruimte voor de voedselwinning van de toekomst, focussen we ons op drie punten:

1. Naar meer flexibiliteit om in te spelen op een veranderende Noordzee

2. Een gelijkwaardige plek voor visserij bij ruimtelijke afwegingen

3. Meer zicht op toekomstige ruimte voor visserij/voedselwinning

1. Naar meer flexibiliteit om in te spelen op een veranderende Noordzee

Om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen moet de visserij flexibeler om kunnen gaan met vangsttechnieken en doelsoorten – binnen de voorwaarden van goed bestandsbeheer. Dat is niet alleen nodig voor het vissen in de open ruimte, maar ook voor de te stellen voorwaarden aan het kunnen vissen in windparken. Om de ruimte in bestaande en toekomstige windparken te benutten voor de visserij en aquacultuur zijn nog belangrijke stappen te zetten. Ook moeten we het uitoefenen van visserij in toekomstige windparken op tijd afwegen tegen andere vormen van medegebruik en natuurherstel. Niet alles kan overal.

Wat gaan we doen?

De transitie in de visserij naar meer duurzaamheid en meer flexibiliteit moet mogelijk zijn binnen de wet- en regelgeving. Daarom zullen we vanuit de overheid onderzoeken welke regelgeving mogelijk belemmerend is. En of en hoe we wet- en regelgeving kunnen aanpassen, zodat deze past bij de gewenste transitie. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om wetgeving die innovaties of het gebruik van bepaalde vistuigencombinaties in de weg staan. Om dit te kunnen doen zijn we grotendeels afhankelijk van de Europese Commissie en andere lidstaten, omdat het visserijbeleid vooral in Brussel wordt bepaald. Dat betekent dat het tijd zal vragen.

Passieve visserij is (naast aquacultuur) momenteel de enige vorm van voedselwinning die is toegestaan in windparken. Hiervoor lopen er praktijkproeven en onderzoeken. Onderzoeken en innovaties kunnen leiden tot aanpassing van het beleid voor medegebruik. Ook ontwikkelingen vanuit andere belangen kunnen daartoe leiden. Gaat het om actieve visserij in (een deel van de) windparken, dan brengen we in beeld onder welke voorwaarden dit kan en haalbaar is, en hoe de visserijondernemers en windparkeigenaren aan deze voorwaarden zouden kunnen voldoen, rekening houdend met ecologie en ander gebruik. Daarnaast onderzoeken we ook of we een deel van de natuuropgaven in windparken kunnen realiseren, zodat er meer open ruimte beschikbaar blijft voor visserij. Op basis van onder andere de resultaten van deze onderzoeken zetten we al of niet stappen om het beleid voor medegebruik aan te passen om de verdere uitrol van deze vormen van voedselwinning in windparken mogelijk te maken.

De keuze voor het medegebruik van een windpark vraagt om een zorgvuldige belangenafweging in een zo vroeg mogelijk stadium van de planvorming voor het windpark. We zullen in dit verband rekening houden met de verscheidenheid tussen windparken en de mogelijkheden per gebied. We kijken ook op schaal van de hele Noordzee om tot optimale keuzes te komen over welke vorm van medegebruik in welk gebied het meest passend is. En of en hoe verschillende belangen in een windpark te combineren zijn.

Verder zetten we in op meer onderzoek naar wat een veranderende Noordzee betekent voor de voedselwinning en hoe we nieuwe visbestanden moeten beheren.

Toekomst van de bodemberoerende visserij

Als het gaat om toekomstige ruimte voor de visserij is het belangrijk om stil te staan bij de bodemberoerende visserij. De Nederlandse Noordzee-visserijsector heeft zich gespecialiseerd in deze visserij en deze is daarom belangrijk in de kottervisserij en de keten en gemeenschappen die daarop ingericht zijn. Het belang is er ook voor de gehele Europese markt voor platvis die door de Nederlandse visserij in grote mate wordt bediend.

De toekomst van de bodemberoerende visserij vraagt om extra aandacht vanwege de gevolgen van deze visserij voor de kwetsbare bodemnatuur. Daarvoor is Europees beleid in ontwikkeling. Maar niet alle gebieden op zee zijn even kwetsbaar en niet alle vormen van bodemberoerende visserij hebben evenveel impact op de natuur. Meer wetenschappelijke duidelijkheid is nodig. Innovaties zijn nodig om de impact op de natuur te verminderen en te komen tot voedselwinning binnen de draagkracht van het ecosysteem.

Ook voor het verbeteren van het verdienmodel van deze visserij zijn innovaties nodig. Dat verdienmodel staat, met name voor de tongvisserij met (zware) wekkerkettingen, onder druk door het hoge brandstofverbruik in deze visserij. Het voortbestaan van de tongvisserij is dan ook afhankelijk van een innovatie, die het brandstofverbruik en de impact op de natuur flink vermindert.

Wat gaan we doen?

Op basis van onderzoek bepalen we de mogelijkheden voor bodemberoerende visserij binnen de ecologische draagkracht van de zee: wat kan in de toekomst niet meer, maar ook wat kan wel, en waar? Daarbij nemen we mee dat de visserijsector na de sanering in het kader van de Brexit aanmerkelijk kleiner is geworden, waardoor de impact van de totale visserijvloot op de natuur naar verwachting afneemt.

Waar dat zin heeft, zal de overheid inzetten op meer onderscheid tussen verschillende vistechnieken in de regelgeving en financiering. Daarnaast gaat de overheid door met het stimuleren van innovaties. Denk aan het verder openstellen van innovatieregelingen en het stimuleren van verduurzaming via herziening van het contingentensstelsel.

2. Bij ruimtegebruik een gelijkwaardigere plek voor voedselwinning

Op de Noordzee spelen allerlei opgaven die voortkomen uit nationale belangen, die we moeten afwegen. Denk aan windenergie, natuur, defensieactiviteiten, scheepvaart en zandwinning en -suppleties voor onze kustverdediging. Voor die belangen zijn er in het beleid specifieke gebieden en/of criteria vastgelegd om die belangen bij ruimtelijke afwegingen te borgen.

Het nationale belang van duurzame voedselwinning en verduurzaming van de visserij is uitgewerkt in het beleid voor de Noordzee. Maar hierin zijn geen duidelijke criteria opgenomen om dit belang in de ruimte af te wegen met andere belangen. De visserij mag vanouds overal vissen, behalve waar het niet mag. Omdat er steeds meer gebieden voor ander gebruik in beslag genomen worden, wordt de ruimte om te vissen steeds verder ingeperkt.

Wat gaan we doen?

De overheid gaat het belang van ruimte voor de visserij onderbouwen en vastleggen in beleid. Dat zorgt ervoor dat we het belang van ruimte voor de visserij steviger en beter gemotiveerd mee kunnen wegen bij de ruimtelijke planning voor al het gebruik op de Noordzee. Op deze manier streven we naar het borgen van het behoud van voor de visserij meest waardevolle gebieden.

Om het belang van ruimte voor de visserij in beeld te brengen, kijken we bijvoorbeeld naar de bijdrage van die visgronden aan de totale voedselproductie uit zee. En we kijken naar de rol die het gebied speelt bij de duurzame voedselwinning, voor de instandhouding van een robuuste sector en de impact op de keten en gemeenschappen.

3. Meer zicht op toekomstige ruimte

Visserijondernemers geven aan tien tot vijftien jaar vooruit te willen weten waar zij kunnen werken en onder welke voorwaarden. Met dat vooruitzicht passen ze hun bedrijf aan en verdienen ze investeringen terug. Dat geldt ook voor (nieuwe) ondernemers die bijvoorbeeld zeewier of schelpdieren willen kweken, al dan niet in windparken. Ondernemers mogen dus verwachten dat de overheid hen meeneemt bij besluiten en hen duidelijkheid geeft over wat we wel maar ook over wat we (nog) niet weten.

Wat gaan we doen?

Niet alle windparken worden tegelijk gerealiseerd. Na de aanwijzing van windgebieden wordt de volgorde en planning vastgelegd in zogenaamde routekaarten. Ook alle visserijbeperkende maatregelen in natuurgebieden worden niet overal op hetzelfde moment doorgevoerd. Daarom wil de overheid kijken naar de beschikbaarheid van ruimte in de loop der tijd en hoe we deze ruimte kunnen gebruiken om in te spelen op alle ontwikkelingen die zich voordoen.

We stellen gezamenlijk transitiepaden op, die kunnen helpen om de weg naar de toekomst inzichtelijk te maken, met alle zekerheden en onzekerheden die daarbij horen. Daarvoor moet de overheid niet alleen helder zijn over ruimte en voorwaarden voor de ondernemers op zee, maar ook duidelijkheid bieden over welke ondersteuning zij kan bieden en waar iets gevraagd wordt van de ondernemers.

Foto: Paul Einerhand

Prioriteit 2: vernieuwend ondernemerschap

De visserijsector zit in een grote transitie naar een meer duurzame en meer flexibele visserij, waarbij meer samenwerking nodig is met andere stakeholders op zee. Nieuwe ondernemers die voedsel op zee willen kweken zoeken een plek. Daarnaast ligt er de uitdaging voor de keten en gemeenschappen om zich aan te passen aan de vermindering en verandering in de aanvoer. Voor al deze uitdagingen is vernieuwend ondernemerschap nodig. Om dit te stimuleren focussen we ons op drie aandachtspunten:

1. Vissers van de toekomst

2. Aquacultuur: kansen voor pioniers en opschaling

3. Een robuuste en duurzame keten, toeleverende industrie en gemeenschappen

1. Een flexibele, diverse en innovatieve sector

Een blijvende voedselwinning uit zee vraagt om een robuuste, weerbare en rendabele visserij- en aquacultuursector. Een flexibele, diverse en innovatieve sector die alle mogelijkheden van de Noordzee benut. Een sector die vooroploopt en continu zoekt naar minder natuurimpact door middel van technieken en gedrag. En ook zoekt naar nieuwe samenwerkingen en (nieuwe) inkomstenbronnen.

Voor organisatie- en innovatiekracht en het behoud van de gehele (visserij-)keten moet de sector genoeg schaalgrootte houden. Dat is niet langer vanzelfsprekend. Daarom is verdergaande samenwerking tussen ondernemers en met andere stakeholders, zoals onderzoekers essentieel.

De (nieuwe) duurzame voedselwinners van de toekomst verdienen brede steun van de overheid en de hele samenleving. Want zonder deze ondernemers krijgt Nederland geen duurzaam voedsel uit de Noordzee op tafel. Daarom moet het vak ook aantrekkelijk blijven voor jonge mensen.

Wat gaan we doen?

De overheid steunt vissers en andere ondernemers die de samenwerking zoeken, innovatief zijn en die kansen zien in nieuwe verdienmodellen. Als het gaat om kansen denken we bijvoorbeeld aan sommige gespecialiseerde ondernemers die hun vis direct afzetten aan consumenten, zonder tussenkomst van een afslag en tussenhandel. Of vissers die bijdragen aan onderzoek en monitoring via digitale technieken aan boord van hun schip. Vissers zijn onze ogen en oren op zee, daar kan meer gebruik van worden gemaakt.

Ondersteuning van ondernemers doen we op verschillende manieren. Met het oog op innovaties en vernieuwend ondernemerschap gaat de overheid door met het faciliteren van het Visserij Innovatie Netwerk en de Community of Practice Noordzee. Daarmee bieden we ondernemers een platform om ideeën uit te wisselen en te ontwikkelen. Ook stellen we subsidies beschikbaar voor innovaties en investeringen in verduurzaming. Soms is regelgeving nog gebaseerd op het verleden en kan het knellen voor de transitie waar we op inzetten. We kijken waar dit speelt en of het mogelijk is regels aan te passen of anderszins oplossingen te vinden als dat nodig is.

We ondersteunen de doorontwikkeling van het onderwijs, gericht op de ondernemer van de toekomst. Kennis en vakmanschap blijven essentieel. Maar er is meer aandacht nodig voor ondernemerschap, verbreding van werkzaamheden op zee, kennis van de natuur en vaardigheden zoals samenwerking, communicatie en internationalisering. Een interessant aanbod en innovatieve onderwerpen kunnen het vak aantrekkelijker maken voor jonge mensen.

2. Aquacultuur: kansen voor pioniers en opschaling

Aquacultuur – het kweken van schelpdieren en zeewier – biedt economische kansen voor het produceren van voedsel met een zeer kleine milieu- en ecologische voetafdruk. Op enkele testsites na, is er momenteel nog geen aquacultuur op zee. Wel hebben ondernemers aangegeven interesse te hebben voor het kweken in de kustzone, zowel binnen als buiten windparken. Buiten windparken is de ruimte in de kustzone echter beperkt door de zandwinning voor de kustverdediging en door kustvisserij. Ook natuur is daar van grote waarde.

Wat gaan we doen?

In samenwerking met de sector wil de overheid aquacultuur op zee mogelijk maken, uiteraard binnen de draagkracht van het ecosysteem. Eén van de grote uitdagingen is om het ondernemersrisico tot een acceptabel niveau te verlagen, zodat opschaling economisch haalbaar wordt.

We kijken naar vormen van aquacultuur die ook bijdragen aan natuurherstel. Hierover delen we kennis met andere landen en de Europese Commissie. Daarnaast verkennen we of en zo ja, waar in de drukke kustzone ruimte is voor aquacultuur. Waarbij ook de economische haalbaarheid en rendabiliteit een factor is die wordt meegewogen.

3. Een robuuste en duurzame keten, toeleverende industrie en gemeenschappen

De aanvoersektor is kleiner en meer divers geworden. De hele keten en de regionale gemeenschappen, die vaak in perifere gebieden liggen, veranderen mee. Veel visverwerkers hebben zich steeds meer gericht op import en export. Verreweg het grootste deel van de export van vis uit de Noordzee blijft overigens in Europa en draagt daarmee bij aan de Europese voedselvoorziening.

Voor ketenonderdelen, zoals afslagen en coöperaties, die direct afhankelijk zijn van vis uit de Noordzee ligt de toekomst in efficiency, digitalisering en specialisatie. Dat betekent scherpe keuzes en niet alles overal doen. Voor alle partijen ligt de toekomst in meer samenwerking in de hele keten. Van aanvoer tot detailhandel. Zo kunnen zij vraag en aanbod beter en 'real time' op elkaar afstemmen.

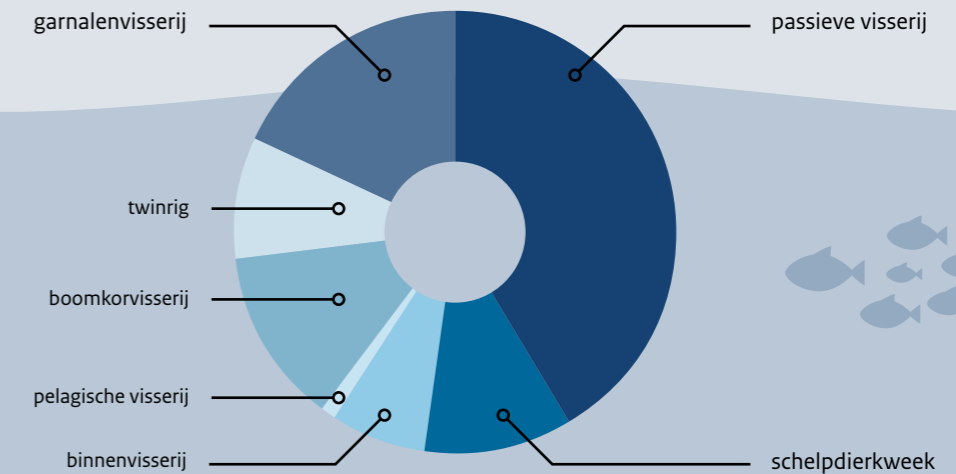
Het consumentenbewustzijn, de aandacht voor korte ketens en nieuwe vormen van het toevoegen van waarde aan vis- en schelpdierproducten bevorderen in toenemende mate consumptie dicht bij huis (van schip naar schap). De visserijgemeenschappen zullen zich hierop moeten aanpassen om toekomstbestendig te blijven.

Wat gaan we doen?

De overheid stelt middelen beschikbaar om de ontwikkeling in de keten en toeleverende industrie naar een duurzame bedrijfsvoering te ondersteunen. Zij zullen zich moeten richten op een kleinere en meer diverse aanvoersektor. We ondersteunen het behoud van cultureel erfgoed en werkgelegenheid, passend bij het karakter van de visserijgemeenschappen. Daarnaast zijn ook middelen beschikbaar voor ondersteuning van de keten via subsidies voor projectvoorstellen op het gebied van bijvoorbeeld korte ketens.

Zoals aangegeven bij uitgangspunt één – voedsel uit zee is belangrijk – gaan we de voetafdruk van ons voedsel in kaart brengen. Hiermee kunnen we voedsel van land en uit zee beter vergelijken. Daarvoor brengen we de impact op CO₂ uitstoot, natuur, land- en watergebruik beter in beeld. Deze informatie kan de overheid gebruiken voor het maken van beleid, maar is ook nuttig voor producenten en consumenten die willen verduurzamen.

In het Visserijregister zijn 850 vaartuigen ingeschreven die in Nederland mogen vissen. Deze vaartuigen zijn verdeeld over de volgende sectoren*

*Voor sommige vaartuigen zijn rechten afgegeven voor meerdere visserijen; er is enige overlap tussen verschillende sectoren

Bron: Nederlands Register van Vissersvaartuigen 2023

Sociaal-economische omvang van visclusters in Nederland in 2021

346 bedrijven actief in het Nederlandse viscluster (2021)

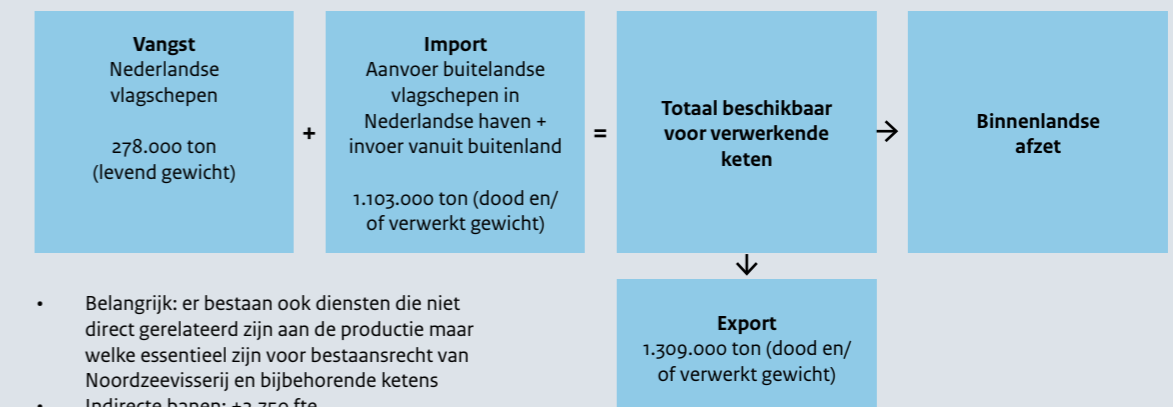
€ 6,6 miljard

13.550 werkzame personen (8.350 fte)

314 bedrijven afhankelijk van Noordzeevervisserij (variërend van 5-100% voor de omzet)

Circa 40-50% (€2,9 miljard) toe te wijzen aan Noordzeevervisserij afhankelijke omzet

- Belangrijk: er bestaan ook diensten die niet direct gerelateerd zijn aan de productie maar welke essentieel zijn voor bestaansrecht van Noordzeevervisserij en bijbehorende ketens
- Indirecte banen: +2.350 fte

Prioriteit 3: met onze Europese partners naar een duurzame voedselwinning uit zee

Voedselwinning op zee overstijgt landsgrenzen. Dus ook beleid, regelgeving en vraagstukken spelen internationaal. Om het winnen van voedsel uit zee een stevig Europees fundament te geven, focussen we ons op drie punten:

1. Naar een gedeeld beeld over borging van voedsel uit zee

2. GVB: nakomen, handhaven en toekomstbestendig maken

3. Kennis, onderzoek en innovatie in Europa: samenwerken

1. Naar een gedeeld beeld over borging van voedsel uit zee

De visserij is internationaal: voor een groot deel vist onze vloot in wateren van andere Europese lidstaten, het Verenigd Koninkrijk en Noorwegen. Ook het visserijbeleid is dus internationaal – denk aan het GVB.

Veel Europese lidstaten lopen tegen dezelfde vraagstukken aan als wij in Nederland. En we kijken allemaal op een nieuwe manier naar het belang van voedsel uit zee. Het belang van voedsel uit zee staat op de internationale agenda. De vraag is nu hoe we gezamenlijk in Europa die voedselwinning borgen.

Wat gaan we doen?

De overheid spreekt met onze buurlanden en de Europese Commissie over het belang van voedsel uit zee. De ruimtelijke druk op voedselwinning ervaren buurlanden namelijk ook. Dit is één van de redenen waarom Nederland het zogenaamde “Greater North Sea Basin Initiative” is gestart. Daarbij bespreken we vragen als: Hoe zetten we deze ruimtelijke uitdaging op de kaart? Hoe willen we op de lange termijn samenwerken rond de visgronden en voedselwinning op zee? Hoe geven we dat een plek naast andere grote ruimtelijke ontwikkelingen?

Nederland blijft het voortouw nemen en wil koploper zijn als het gaat om het multifunctioneel ruimtegebruik op zee. Met als doel overeenstemming in Europees beleid over de rol die voedsel uit zee speelt in onze Europese voedselvoorziening en in Europees beleid en regelgeving.

Van de bij de voedselwinning op zee betrokken ondernemers vraagt dit eveneens een internationale blik. Door over de grenzen heen te kijken kunnen zij komen tot internationale samenwerkingsverbanden die gericht zijn op duurzame voedselwinning uit de zee.

Als het gaat om de uitvoering van het GVB inclusief het quotabeleid dan hebben we de laatste jaren gezien, dat er grote fluctuaties zijn in de jaarlijkse quota voor bepaalde visbestanden. Vissers zullen hierop hun bedrijfsvoering moeten aanpassen, dat brengt uitdagingen met zich mee. Tegelijkertijd zullen we in samenwerking met andere lidstaten in Brussel meer aandacht vragen voor de balans tussen de ecologische, sociale en economische pijlers van het GVB.

2. GVB: nakomen, handhaven en toekomstbestendig maken

Om een betrouwbare partner te zijn, moet Nederland voldoen aan de Europese regelgeving. Dat doet de overheid via controle en handhaving en ondernemers door naleving van het GVB. De sector kan hieraan bijdragen door elkaar onderling aan te spreken als de regels niet worden nageleefd, alsook door best practices uit te wisselen. Als betrouwbare partner kijken we ook vooruit hoe we met onze buurlanden en de Europese Commissie kunnen samenwerken aan toekomstbestendige voedselwinning op zee, en naar de transitie die dat vereist.

Wat gaan we doen?

De overheid blijft, in samenwerking met de diverse sectoren die actief zijn in de voedselwinning op zee, investeren in goede relaties met andere landen en de Europese Commissie en we verkennen gezamenlijk of het Europese beleid voldoende toegesneden is op de benodigde transitie. Dat zal niet altijd eenvoudig zijn door de verschillen tussen lidstaten. Dit zal dan ook tijd vragen. Cruciaal is dat de sector de huidige regels goed naleeft. De overheid zal blijven inzetten op beter uitvoerbare en handhaafbare wet- en regelgeving.

3. Kennis, onderzoek en innovatie in Europa: samenwerken

Naast samenwerken op het gebied van beleid, willen we ook samenwerken aan onderzoek, kennis en innovatie. Dan gaat het om voedselzekerheid, technische innovaties, duurzaamheid en multifunctioneel gebruik van ruimte. Het is belangrijk om de visbestanden duurzaam te beheren, zodat ondernemers er ook in de toekomst een goede boterham mee kunnen verdienen. Ook voor niet-gequoteerde (nieuwe) soorten is een wetenschappelijke basis nodig om te komen tot duurzaam bestandsbeheer.

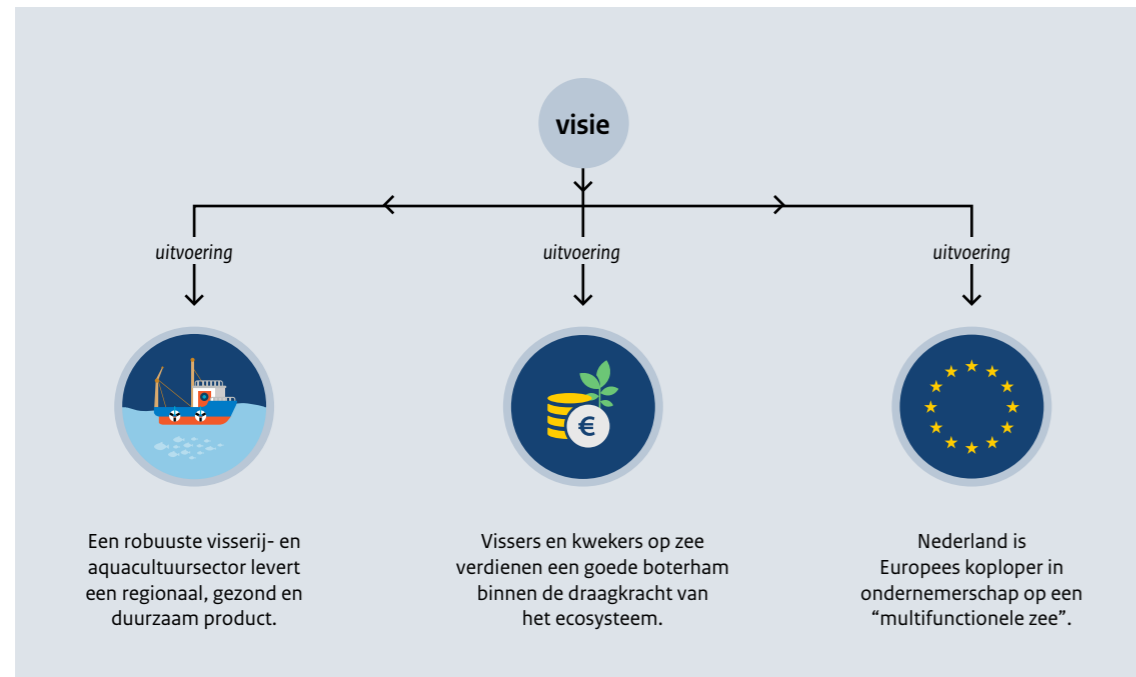
Wat gaan we doen?

Een belangrijke stap om te nemen, is verkennen of er belangstelling is voor de oprichting van een Europees innovatienetwerk. Daarbij kijken we ook naar aansluiting bij al bestaande initiatieven. De overheid zet in samenwerking met de onderzoeksinstituten in Europees verband ook in op bredere wetenschappelijke samenwerking. Daarnaast werken we aan een wetenschappelijke basis om te besluiten over duurzaam bestandsbeheer voor niet-gequoteerde soorten.

Van visie naar uitvoering

Het toekomstbeeld staat:

Nu nog de weg ernaartoe! Deze visie gaat over de lange termijn. Het betekent niet dat morgen alles anders is. Veel is al in gang gezet, maar er moet ook nog veel gebeuren. En sommige acties hebben een lange adem nodig. De acties gaan we de komende jaren concreet maken in een uitvoeringsagenda en samen met alle betrokkenen uitwerken. Want om het toekomstbeeld dichterbij te brengen hebben we iedereen nodig!

Bij die uitvoeringsagenda horen ook transitiepaden voor de verschillende onderdelen van de visserij- en voedselsectoren. Die kunnen helpen om de stappen naar de toekomst helder te maken. Het Noordzeeoverleg heeft het initiatief genomen om daar gezamenlijk aan te werken. In bestaande netwerken – zoals het Visserij Innovatie Netwerk en de Community of Practice Noordzee – vinden ondernemers, onderzoekers en overheid elkaar om te werken aan innovatieve vistechnieken en nieuw ondernemerschap.

In deze visie hebben we laten zien waar de overheid zich voor in gaat zetten, wat de overheid verwacht van de betrokken sectoren en de keten, en hoe de overheid hen daarbij wil ondersteunen. Het is geen eenvoudige weg en vraagt ook veel veerkracht van de vissers zelf, een beweging die al gaande is: de blik meer naar buiten richten, het ondernemerschap versterken en vernieuwen. De bedrijfsvoering aanpassen. Kansen bedenken en pakken voor nieuwe verdiensten en innoveren. Met steeds op het netvlies: hoe beter in balans met de natuur, hoe groter de kans op een bedrijf met toekomst. Van nieuwe ondernemers vraagt het geduld, moed en vindingrijkheid om nieuwe mogelijkheden te ontwikkelen en te testen. Ook dit is een beweging die al is ingezet.

Op het netvlies van de sector staat ook het naleven van de regels. Voor een duurzame toekomst is het noodzakelijk dat de sector zich inzet om de draagkracht van het ecosysteem te behouden door binnen de gestelde randvoorwaarden te vissen. Dat zorgt ook voor een breed draagvlak in de samenleving. Ook voor onze buurlanden en de Europese Commissie is het essentieel als zij ervan uit kunnen gaan dat iedereen zich aan de regels houdt.

Visserij ondernemingen mogen er niet alleen voor staan: als bedrijf niet, en ook als sector niet. Want de sector is te klein om in z'n eentje in te spelen op alle uitdagingen. Dus is samenwerking nodig: onderling, met ketenpartners, met sectoren zoals windparkeigenaren, met het kennisveld en met de overheid.

